

XII. PIUS SZÓZATÁNAK SZOCIÁLIS JELENTŐSÉGE

ÍRTA:
CAVALLIER JÓZSEF

Csak megrendült szívvel és mégis bizakodó lélekkel olvastuk XII. Pius pápa szavait, amikor karácsonykor üzenetet intézett a világhoz. Mélységesen megrendültünk, hisz az emberiség minden erkölcsi és anyagi nyomorúsága visszhangzott benne s reménykedve felemelkedtünk, mert messi-távrolról egy új világrend szava szólt hozzánk belőle.

Eltűnődve a pápa szózatán, úgy látjuk, hogy elsőben is a keresztény ember problematikáját tárja elénk: A jó és a rossz e világon való örökös küzdelméből sötéten és riasztóan bontakozik ki most a rossz győzelme... Mégpedig akkora mértékben, hogy a pápa felsóhajt: „Hogyha a mi szemünk nem nézne túl az anyagon és a testen, aligha találna valamelyes vigasztalást is.” Hogyne, hisz az egyén és a társadalom fokozatosan elkereszténytelenedett... „az emberek igenis fellázadtak az igaz és hű kereszténység ellen, fellázadtak Krisztus és az ő tana ellen, csináltak egy kereszténységet a saját képükre.” „Csináltak egy vallást lélek nélkül és egy új lelket vallás nélkül, a halott kereszténység álarcát Krisztus szelleme nélkül és közhírré tették, hogy a kereszténység csödöt mondott.” „Egy vallásos vérszegénység, mely mint valami járvány terjed, sújtotta Európát és a világ sok népét s olyan erkölcsi ürességet hagyott a lelkekben, amelyet semmiféle vallási vagy mitológiai, nemzeti vagy nemzetközi mosdatás sem képes megtölteni.” „Az erő eszménye megfojtja és megrontja a jog szabályait.” „A társadalmi élet kölcsönös viszállyainak tisztán fizikai és mechanikai jellege lett. Minden észszerű gát és tekintet megvetésével, az örök kényszer uralma s a hatalom pusztá birtoklása ráfeküdt a rend szabályaira, amely az emberi együttélést szokta szabályozni s amely mint Istentől eredő valami állapítja meg az egyén és a társadalom között való természetes és természetfelett való viszonyokat. Az emberi személyiség és a részleges társadalom felségét és méltóságát megalázták, lealjasították és megszüntették az erőszak gondolatával, amely jogot termelt. A magántulajdon egyesek számára közvetlen hatalom lett, hogy mások munkáját kizsákmányolják, viszont a többiek lelkében féltékenység, türelmetlenség és gyűlölet keletkezett. És az a szervezkedés, amely ebből megszületett, átváltozott az osztályharc fegyverévé, hogy a pártérdek jussanak érvényre. Az ilyen országokban a hitetlen vagy keresztényellenes állam fogalma a maga széles lehetőségű kísértéseivel annyira magához láncolta az egyéneket, hogy már mintegy meg is fosztotta magánéletükben és közéletükben minden függetlenségtől.”

Az infernalis erők felülkerekedése láttán valóban fel kell jajdulnia a keresztény léleknek és együtt kell zokognia a pápával a vér- és könnyözön közepette. Csakhogy ezeken az érzelmeken túl az értelem fényében a katasztrófát előidéző okok sorozatát is meg kell látnunk az elmúlt évtizedek szellemi kavargása mögött. Az emberi természetből következik, hogy időnkint testet ölt *Clairvauxi Szent Bernát* történetbölcseleti tétele: A világra jó sokszor ráköszönt az éjszaka! (Habet mundus iste noctes suas et non paucas –) Most is reánk szakadt a jó Isten sötét éjszakája! Am a hajnal mindig felváltja az éjszakát, erre vall a történelem. A világ előbb-utóbb ismét megtalálja az utat és a világosságot. „Nincs mentség – mondja többek

közt a pápa -, mint visszatérni ahhoz a hithez, amely megvilágosította az egyeseket és a társadalmakat és megtanította őket egymás jogaira és kötelességeire; nincs más mentség, mint visszatérni a társadalmi rend ama bölcs és megingathatlan szabályaihoz, amelyek úgy nemzeti, mint nemzetközi területen hatásos gátat emelnek a szabadság visszaélései ellen éppen úgy, mint a hatalom visszaélései ellen.”

„Annak az új rendnek, amelyet minden nép áhítozva vár e háború megpróbáltatásai és pusztításai után, az erkölcsi törvény megingathatatlan és megváltozhatatlan szikláján kell felépülnie, amelyet maga a Teremtő nyilatkoztatott ki a természetes rend útján s amelyet ő maga vésett be kitörölhetetlen jegyekkel az emberek szívébe; azon az erkölcsi törvényen kell állnia, amelynek követését minden nép és minden állam közzvéleménynek meg kell követelnie olyan egyöntetűen, hogy senki se merészelje többet kétségbevonni vagy kötelező erejét meggyengíteni.”

Az erkölcsi elveken felépülő új rendben az igazságos és tartós béke okán nincs helye a szabadság vagy más nemzetek nemzeti integritása s biztonsága megsértésének, nincs helye a kisebb népek szabadsága s semlegessége megtiprásának, nincs helye a nemzeti kisebbségek elnyomásának. Ebben az új rendben arányosan kell elosztani a gazdasági forrásokat, végre kell hajtani a fegyverkezés fokozatos és egyforma korlátozását, megfelelő eszközöket és intézményeket kell teremteni, hogy érvénybe lépjen a *pacta sunt servanda*, az egyezményeket meg kell tartani elve és végül meg kell szűnnie a vallás- és egyházüldözésnek.

„A szociális kérdés dolgában – hangoztatja a pápa -, amely a háború végezetére még kiélezettebb lesz, elődeink és mi magunk is jeleztük már a megoldás módozatait; ezeket az elveket végre lehet hajtani a maguk teljességében és teljes társadalmi eredménnyel járnának, ha az államférfiakat és a népeket, a munkaadókat és a munkásokat az egy, személyes, törvényhozó és ítélő Istenbe vetett hit vezérelné, akinek cselekedeteikről számadással tartoznak. Innen van az, hogy a hitelenség, amely lázadást üt Isten, a világegyetem rendezője ellen, a legveszedelmesebb ellensége minden igazságos új rendnek, míg viszont minden igaz istenhívó annak segítője s védője. Mindenki, aki hisz Krisztusban, az ő istenségében és törvényében, az ő szeretet- és testvérművében az emberek között, különösen értékes módon járul hozzá a társadalom újjáépítéséhez. De még többel járulhatnak hozzá azok az államférfiak, akik hajlandóknak fognak mutatkozni arra, hogy Krisztus egyháza előtt megnyissák a kapukat és elegyengessék az utakat, hogy szabadon és zavartalanul állíthassa természetfölötti erejét és szolgálatát a népek között való megértés és béke szolgálatába...”

Ez a pápa szózatának tartalma elsősorban szociális szempontból.

Bízást mondhatjuk, hogy XII. Pius pápának ez a karácsonyi megnyilatkozása világtörténelmi jelentőségű dokumentum, elvi megállapításai s a jövőre utaló útmutatásai miatt. Belőle a kereszténység természetfelett való tartalma s kétezer esztendő hagyománya sugárzik. Azok az időtlen-időkiig érvényes elvek és

szempontok hangsúlyozódnak ki a pápa szavaiban, amelyek voltaképpen értelmet és valóságot adnak az emberi létnek. A pápa abból a távlatból beszél és kiáltja világgá az igazságot, ahol feleletet várunk és kapunk a végső nagy kérdésekre: Mi az ember célja és hivatása? Mi az emberi társadalom rendeltetése? Mi az emberek egymáshoz való viszonyának zsinórmértéke?

A „halott kereszténység álarca” mögött nem lát-szik az Isten képére teremtett ember. Az Isten nélkül való kereszténység a földi életben látja megvalósulni az ember célját és értelmét. És ezeknek az embereknek a szívében nem vert gyökeret és nem lángol a Caritas és mindazok az erények és kötelességek, amelyek belőle természetesen következnek.

Amikor a pápa a hithez és erkölshöz való visszafordulást sürgeti, mindenek előtt a Caritas, az Isten szeretetének fellángolását kívánja. Mert a keresztény erkölcsi felfogásnak az a veleje, hogy az Isten szeretetében elmerülve minél inkább felfelé haladjunk a tökéletesedés útján, mert csakis ezáltal biztosíthatjuk létünk célját, örök üdvösségünket. És ebből a Caritasból következik az az erény és kötelesség, hogy felebarátunkat, tehát minden, embertársunkat akként szeressük, mint önmagunkat. És ezen a ponton máris elénk mered a komoly és szakszerű szociálpolitika művelésének keresztényi kötelessége. A kereszténység szociális felfogása ugyanis megkívánja, hogy elejét vegyük a társadalmi visszasságoknak és orvosoljuk a belőlük eredő nyomorúságot és szenvedést. Nemcsak alamizsnálkodással, a szűkebb értelemben vett Caritas szellemében, hanem intézményesen és szakszerűen, amint azt a keresztény társadalombölcselet megkívánja.

Az Isten képére teremtett ember emberi méltóságánál és természeténél fogva bizonyos jogokkal rendelkezik, ezeket tőle senki semmiféle címen el nem veheti Isten törvényének megsértése nélkül. Ezeket a jogokat a természetjog fejt ki s a keresztény bölcselet egyértelműen mindig sikra szállt értük. Az élethez való jog, a munkához való jog, a művelődéshez való jog, a házassághoz való jog s még sok más jog minden embert egyformán megillet. A pápa is utal körlevelében a természetjogra s a keresztény szociális felfogás pedig egyik alapjául tekinti a természetjogot.

A Caritasszal és a természetjog tételeivel karöltve jár az igazságosság erénye. Aki valóban szereti teremtő Istenét, az felebarátját is szereti s az Isten képmására

alkotott testvért látja benne. S ezért meg is adja neki mindazt, ami neki jár. S éppen ez az állandó és folytonos készség, hogy megadja mindenkinek a maga jussát, ez az az erény, amelyet igazságosságnak nevezünk. Lévén pedig az erények erénye, a keresztény erkölcsstan főerénynek hívja.

A pápa éles szemmel máris látja, hogy a háború végén a szociális kérdés elemi erővel fog jelentkezni. Nyilván széleskörű erkölcsi, nemzetgazdasági s szociológiai megfontolások készítették őt arra, hogy őt a mindannyiunk érezte igazságot tekintélye súlyával a világ elé tárja. Hogy mi a szociális probléma megoldásának útja, azt ő is és elődei is jó néhányszor lelkünkre kötötték. Elég hivatkoznunk *XIII. Leó* pápa nagy szociális enciklikájára, a *Rerum novarum* apostoli körlevelére s *XI. Pius* pápa *Quadragesimo anno* kezdetű enciklikájára, valamint a keresztény társadalombölcselet tanítására. Csakhogy mindezekről a pápa által megbélyegzett „kereszténység” nem vesz tudomást... Pedig annak idején *XIII. Leó* akkora energiával és apostoli lélekkel szállt sikra éppen a munkásság felszabadítása mellett, hogy még az úgynevezett jó keresztény körök is rosszalóan fogadták szociális tanait. Azóta részben megfordult a világ, így például *Hoover*, az Egyesült Államok volt elnöke, protestáns létére büszkén hirdette, hogy egynemely szociális vonatkozású-döntő intézkedését a *Quadragesimo anno* hatásától megtermékenyítve tette meg ... Fájdalom, ezeket a magasztos tanokat tartalmazó enciklikákat inkább emlegetni, mint tanulmányozni s követni szokás!

Ha csak az elmúlt száz esztendőt vesszük szemügyre, *XVI. Gergely* pápán kezdve, aki 1832-ben kiadott *Mirari vos* kezdetű enciklikájában már megbélyegezte a felcseperedő liberalizmus veszedelmeit, egészen a most uralkodó *XII. Pius* pápáig, két pápa kivételével, valamennyi a legnagyobb gonddal fordult a szociális problémának éppen időszerű kérdései felé. Mindegyik minden alkalmat megragadott, hogy a hánykódó világ tévedéseit feltárja s a helyes utat megmutassa. S valamennyi pápai megnyilatkozásban alapként minduntalanul felhangzik a tétel, hogy a társadalom bajainak gyógyításához az egyén és a társadalom erkölcsi magatartásának megjavításával kell és lehet csak hozzáfogni. Mindenki-nek kivétel nélkül meg kell újhódnia Krisztusban, különben nemcsak a világ veszett el, hanem a lelkek üdvössége is ... Ez a gondolat fűti ennek a magasztos karácsonyi szózatnak is minden szavát és intelmét.